

Visegrádi összefogás Benes és a Washington Post cikke után

Szanyi Miklós

A regionális együttműködés lelkes hívei számára a visegrádi együttműködés úgy jelentkezik, mint egymásra utalt kis országok összefogása egy nagy közös cél eléréseért. A szorosabb kapcsolatok az egyének szintjén, egyes vállalatok között a társadalmak közötti interakció színterét jelentik, a kölcsönös megértés, a barátság, az együttműködés eszközei.

A visegrádi együttműködést fel lehet úgy fogni, mint az EU tagsághoz vezető út egyik állomását. Tanuljunk meg először mi, csatlakozni kívánó országok egymással kommunikálni, egymás javát is szem előtt tartva dönteni. Aztán, ha már ebben gyakorlatunk van, lehet a nagyobb, bonyolultabb együttműködési rendszer kapuit döngetni.

Egy további, kevésbé lelkes felfogás úgy tekinthet a visegrádi együttműködésre, mint feltételre. Az átalakuló országok heterogén csoportjának nagyobb közösségekbe való szervezése már a 90-es évek elején jelentkező nemzetközi igény volt. Nemzetközi szervezetek (még az EU előtt) az egyszerűbb tárgyalási technikák alkalmazása érdekében igyekeztek egy kalap alá venni bizonyos átalakuló országokat. A külső igény találkozott az érintettek hasonló belső igényeivel, bár az együttműködésnek mindig korlátokat szabott az, hogy a résztvevő országok eltérő ütemben fejlődtek, átalakulásuk során különféle gazdaságpolitikát folytattak, és számos esetben komoly gazdasági érdekellentétek léptek

fel. Ezért – a szkeptikus felfogás szerint – az együttműködés külső kényszer, illetve csak átmeneti érdekegyezőség alapján jött létre.

A visegrádi együttműködés mindezidáig rendkívül érzékeny volt egyes kormányok, vezető személyek hozzáállására. A rendszeresen jelentkező kereskedelmi háborúságok, a csatlakozási tárgyalások során követett eltérő és sokszor nyilvánvalóan nem egyeztetett álláspontok és lépések, és sok egyéb jel mutat arra, hogy az együttműködést valójában inkább kényszerelettnek és kevésbé lelkesnek lehet tekinteni. A hivatalos cseh álláspont Klaus alatt, a szlovák Meciar alatt lényegében szabotálta is az együttműködést.

Magyarország vezető szerepet játszik a tömörülésben. A magyar gazdasági érdekeket az együttműködés elmélyítése nagyban szolgálhatja. Ugyanakkor politikai értelemben is fontos. Ha ezt az érdeket egy elfogult cseh vagy szlovák nacionalista szemüvegen keresztül nézzük, az együttműködés számukra a magyar hegemonia közép-európai kiépítésére (felélesztésére) tett kísérlet. De ugyanez vonatkozik a német és osztrák ambíciókra is. Itt jön be a képbe a Benes-dekrétum. Bár a dekrétum elvei a mai nemzetközi politikai szinten tarthatatlanok, a dekrétum életben tartása a cseh és a szlovák nacionalizmus elsőrendű célja. Mellesleg gazdasági érdek is, gondoljunk csak a hárommillió elűzött német kártérítési igényére.

Sajnos, a Benes dekrétum csak egy a sok egyéb lehetséges, potenciális feszültségforrás közül. A legrosszabb esetben az országok egymás zsarolásának olyan láncreakcióját is kiválthatják, amely az Európai Uniót felhatalmazza a csatlakozási tárgyalások megszakítására. A csatlakozni szándékozókkal szemben ugyanis kiemelt igény, hogy egymás közötti politikai konfliktusaikat rendezzék. Senkit sem vigasztal, hogy erre az Európai Unió tagállamai egymás között sem voltak minden téren képesek.

Felvetődik, hogy mi legyen akkor a sorsuk ezeknek a feszültségforrásoknak? Hallgassunk róluk, mint az előző rendszerben 45 éven keresztül? Hogyan fognak együttműködni szélesebb környezetükben például a szerbek és a horvátok? Vagy a magyarok és a románok?

A kétoldalú kapcsolatokban megfigyelhető hullámzások alapvetően kormányokhoz kötődnek. A kétoldalú feszültségek pedig döntően befolyásolják a multilaterális visegrádi együttműködést is. Ez most is bebizonyosodott. A Washington Post cikke is elsősorban erre a jelenségre hívja fel a figyelmet. A NATO további bővítése kapcsán int óvatosságra: egy Meciar-vezette Szlovákia nem lesz megfelelő partner. A Washington Post intése persze Magyarországnak is szól, és nagyon egybevág az Európai Unió elvárásaival. Ahogy nem kívánatos egy a regionális konfliktusokat élező meciari Szlovákia a NATO-ban, ugyanúgy visszautasításra számíthat egy konfliktuskereső Magyarország az EU részéről. Ezt a feltételt már rögzítették is.

De mégis, mi legyen a régi beidegződésekkel, konfliktusforrásokkal? Az EU-elvárások nem adnak javaslatot a megoldásra. A szokásos szólamok a határok ellégiesedéséről olyan távoliak, a nacionalista indulatok pedig olyan mindennaposak valamennyi visegrádi országban! Ha az EU követelményeit komolyan vesszük, egyetlen dolgot tehetünk: igyekszünk tompítani az összeütközéseket és nem támasztunk újabbakat. Ez nagyon nehéz abban az esetben, ha a környező országok egyike-másika afféle „minél

rosszabb, annál jobb” helyzetbe kerül integrációs törekvései kapcsán. Erre az Európai Uniónak is ügyelnie kell. A konfliktuskerülő politika ugyanakkor nem járhat alapvető gazdasági és politikai érdekeink veszélyeztetésével. Tehát meglehetősen szűk az a mezsgye, amelyen lavírozni kell. Ma nem fér bele a mozgástérbe régi sérelmek felhánytorgatása.

Visszatérve a lelkes, optimista felfogáshoz: tegyük fel, hogy a visegrádi országok együttműködése megszilárdul és valamennyi tagállam eléri az EU- tagságot. Felmerül, hogy mi lesz ezután? Szükség lesz-e további összefogásra egyazon tömörülésen belül lévő országok között? Kétféle megoldás lehetséges. Egyfelől az újonnan csatlakozó országok és a korábbi tagok között jelentős fejlettségbeli eltérések lesznek, amelyek eltérő érdekeket diktálnak majd. Éppen a szervezeten belül lenne igazán szükség az összefogásra, ahol az összefogás hatékonyabb eszközökre és nagyobb mozgástérre támaszkodhat majd. Ma legfeljebb csak kérni tudunk, és az EU jóindulatára van bízva, hogy meghallgatják-e kérésünket. Az EU-n belül már jogaink lesznek, amelyeket összefogással tudunk majd hatékonyan kihasználni. Ezért is érdemes a visegrádi együttműködésbe – immár sokadszor – újfent életet lehelni. A másik megoldás (nem alternatíva) az, hogy az újonnan csatlakozó országok a fennálló érdekelentétek rendszerébe megosztottan ágyazódnak be, és nem lesznek képesek saját érdekeiket hatékonyan érvényesíteni. Mások érdekeinek alárendelten fognak szerepelni a szervezetben, ha ki-játsszák őket egymás ellen.

* * * * *